

סקר האתרים

מקרא:

מרכיבי הסקר:

1. נתונים גיאוגרפיים וסטטוטוריים אודות האתר, מיקומו בשטח, תאור השרידים, תיארוכם וכן צילום כללי של האתר.
2. ההקשר הסביבתי (כיום) של האתר, שימושי קרקע, מצב ההשתמרות, בחינת האתר ע"פ קריטריונים שונים ומסקנות בדבר פיתוח האתר ופעולות שמומלץ ונדרש לבצע בו, וכן תכנית האתר במידה ויש.
3. צילומים שונים של האתר וסביבתו.

פירוט הסעיפים:

שם האתר:

שם האתר הוא ע"פ הגירסה העברית המופיעה בסקר הארכיאולוגי שנעשה בירושלים (עמוס קלונר, סקר ירושלים, סקר ארכיאולוגי של ישראל, ירושלים, רשות העתיקות 2000-2003. להלן "סקר ירושלים") למעט מקרים בודדים בהם ניתנה עדיפות לשם עברי אחר, המוכר יותר, וזאת בתנאי שהופיע בימנורה' (ראה עמ' 6).
בהעדר שם עברי רשמי ניתן השם הערבי גם אם קיים שם עברי "פופולרי" (כך נבחר 'דיר עיזאלי' ולא 'מנזר הצבאים').
בצד השם העברי, מופיע השם הלועזי הלקוח אף הוא מתוך 'סקר ירושלים'. תעתיק 'M' (Mandate) נבחר בקביעות על פני תעתיק 'S' (Survey), לשם שמירה על האחידות.

שמות אחרים:

שמות נוספים, השם בערבית (במקרה והאתר נושא שם עברי), שמות פופולריים. לא מובאים תעתיקים אחרים לשמות שכבר צוינו.

מספר האתר:

האתרים מוספרו ככלל ע"פ מיקומם הגיאוגרפי מצפון לדרום.

נ.צ.:

נקודת הציון ע"פ הרשת הישראלית ה"ישנה". נקודת הציון צוינה ע"פ 'סקר ירושלים'.
נקודת הציון מסמנת, בדרך כלל, את מרכז האתר, למעט אתרים גדולים מאוד כדוגמת אתרי 'חקלאות מסורתית' בהם צוינו הנקודות הדרום מערבית והצפון מזרחית.

גוש:

ציון הגושים (בת.ב.ע., ע"פ 'מנורה').
'30145-47' הכוונה: 30145, 30146, 30147.
'30145, 68' הכוונה: 30145, 30168.

מפאת קוצר היריעה לא צוינו חלקות. ציון החלקות מופיע ב'ילקוט הפרסומים' (ראה להלן).

הכרזת אתר:

על פי הגדרות חוק העתיקות התשל"ח – 1978, סעיף 1(3): "אתר עתיקות" – שטח המכיל עתיקות שהמנהל הכריז עליו לפי סעיף 28(א)" הכרזה זו מתפרסמת ב'ילקוט הפרסומים". אתרי עתיקות הם נכס המדינה, וסעיפי חוק העתיקות מגדירים את המותר והאסור באתרים אלה. בסעיף זה בסקר מופיע ציון סוג האתר, מס' ילקוט, עמוד ותאריך פרסום ההכרזה.

במקרה של הכרזת אתר כ'אתר' ניתנה ההכרזה של האתר הראשי. לאתרים רבים קיימות מספר הכרזות. ההכרזה המצויינת היא ההכרזה החדשה (המאוחרת) ביותר.

:IAA

מס' האתר בסקר המצאי (Inventar) של רשות העתיקות ע"פ מערכת 'מנורה'. במקרה של אתרי נוף מסורתית-חקלאית צוינו האתרים העיקריים מתוך המכלול כולו, או צויין: "אתרים רבים".

רחוב/כתובת:

הרחוב הסמוך לאתר. במקרה של מספר רחובות סמוכים, שם הרחוב הראשון מציין את הרחוב ממנו הגישה הנוחה לאתר.

סוג השרידים:

תאור תמציתי של סוג השרידים, לדוגמא: שרידי מבנה, כנסייה, מנזר, מערת קבורה, בור מים, שרידי חווה חקלאית, בית בד, גת וכו'.

ההקשר הסביבתי:

- סיווג של מכלול האתרים לארבעה הקשרים סביבתיים. כל אתר מוגדר ע"פ אחת ההגדרות הבאות:
- אתרים בהם הממצא מצוי בתוך מבנה קיים מקורה.
 - אתרים בהם הממצא מצוי בתוך מתחם סגור, בשטח פרטי או בשטח המופעל כאתר תיירות.
 - אתרים המצויים בתחום שטחים פתוחים בלב המרקם האורבני.
 - אתרים המצויים בשולי המרקם האורבני.
 - אתרים בשטח פתוח ואתרי חקלאות מסורתית.

יעוד המקום:

היעוד המוצע לאתר. בד"כ יופיע: 'אתר ארכיאולוגי פתוח', אך יתכן גם: 'כנסייה פעילה', 'תצוגה לקהל בתוך מבנה' וכו'.

בעלות:

ציון בעלי הקרקע: מדינת ישראל, עיריית ירושלים, מנהל מקרקעי ישראל, בעלות פרטית וכו'.

מפעיל המקום:

בד"כ לא קיים מפעיל לאתר שאיננו גן לאומי. אולם קיימים יוצאי דופן כדוגמת משרד הדתות, מוסדות כנסייתיים ועוד.

שימוש כיום:

תאור של השימוש הנעשה בשטח כיום.

גודל:

תאור גודל האתר מופיע כ: גדול מאוד / גדול / בינוני / קטן / קטן מאוד. וכן ציון השטח בדונם.

גדול מאוד: למעלה מ 200 דונם.

גדול: 200 – 60 דונם

בינוני: 5 – 60 דונם.

קטן: $\frac{1}{2}$ - 5 דונם.

קטן מאוד: עד $\frac{1}{2}$ דונם

חפירות:

שמות החופרים ע"פ הסדר הכרונולוגי של החפירות.

ניצפות ותיצפות:

המונח ניצפות מציין עד כמה האתר ניתן לצפיה מסביבתו הקרובה או הרחוקה. דירוג גבוה פירושו: האתר ניתן לצפייה ממרבית השטח הקרוב אליו (המרחק משתנה מאתר לאתר), ללא אלמנטים המגבילים מבט זה (מבנים, הבדלי גבהים טופוגרפיים וכו')

המונח תיצפות מציין עד כמה ניתן לתצפת מהאתר על סביבתו הקרובה או הרחוקה (המרחק משתנה מאתר לאתר). הדירוג ע"פ:

גבוהה מאוד.

גבוהה.

בינונית.

נמוכה.

נמוכה מאוד.

מיקום (סימון במפה):

סימון גרפי, בצבע כתום, של מיקום האתר על מפת הסביבה הקרובה. האתרים סומנו בד"כ בעיגול אולם לעיתים הסימון מלווה את גבולות האתר. אין בסימונים אלו כל הגדרה סטטוטורית של גבולות האתר אלא ציון מיקום האתר בשטח בלבד. 'גבולות האתר' הן ע"פ ההכרזה בילקוט הפרסומים בלבד.

תאור הממצא הבנוי :

תאור מפורט ככל הניתן של הממצא הבנוי שנחשף באתר. התאור נלקח ועובד מפרסומים שונים: כתבי עת מדעיים שונים, סקרים ותיקי חפירה: מדעיים, מנהלתיים ומנדטוריים.

תקופות:

ציון התקופות הארכיאולוגיות השונות שזוהו באתר. הכרונולוגיה לקוחה מתוך 'סקר ירושלים'.

רמת השתמרות:

היחס בין חלקי המבנה ששרדו ונחשפו, לבין גודלו המשוער של המבנה בשלמותו (בעבר). סעיף זה אינו מתייחס למצב ההשתמרות של המבנה: יציבות הקירות, מצב הטיח וכו'. לנתונים אלו מוקדש סעיף נפרד בהמשך.

ממצא מיוחד:

התייחסות לאלמנט בנוי יוצא דופן, וכן לממצא 'קטן'.

פוטנציאל לחפירה עתידית:

הערכה בנוגע לפוטנציאל לחפירה עתידית. נלקחו בחשבון גורמים שונים כדוגמת: היקף החפירות שכבר בוצעו, חשיבות האתר מהבחינה המדעית, מגבלות פוליטיות/סביבתיות, בעלות, בניה חדשה ועוד. ציון '1' מצייין פוטנציאל נמוך מאוד וציון '5' מצייין פוטנציאל גבוה מאוד.

מידע נוסף:

מידע הקשור, בד"כ, להיסטוריה מאוחרת הנוגעת לאתר וכן עניינים לא-ארכיאולוגיים נוספים.

יחס אתר – סביבה:

תאור הקשר הפיסי והויזואלי בין האתר לסביבתו כיום. האם האתר משתלב היטב בפיתוח הסביבה הקרובה או שמא 'מנותק' מסביבתו ומהווה מעין 'חלל' בלתי מטופל במרקם האורבני?

סימון בתצ"א:

סימון מיקומו המדוייק של האתר בתצלום אוויר.

נגישות:

הנתון מתייחס להערכת אפשרותו של אדם ממוצע, להגיע בכוחות עצמו לאתר, וכן להערכת אפשרות הגישה ברכב. כמו כן מתוארת 'זמינות הביקור' כמונח המציין את מידת האפשרות לבקר באתרים הסגורים לביקור בימים/שעות מסויימים.

מצב השתמרות:

סעיף זה כולל: הערכה כללית של מצב ההשתמרות של האתר בעת הביקור בו. תאור עבודות השימור שבוצעו בעבר ע"י רשות העתיקות או ע"י גופים אחרים. פירוט, עד כמה שניתן, של פעולות השימור הנדרשות באתר: ייצוב, שיקום, פיתוח וכו'.

טכנולוגיות:

תאור חומרי הבנייה ואלמנטים נוספים: פסיפסים, פרסקאות, מערכות ניקוז וכו'.

מסקנות:

1. ניתוח ועיבוד הנתונים שנאספו לכלל מסקנות והמלצות אודות האתר.
2. הערכת האתר ע"פ קריטריונים ערכיים וע"פ קריטריונים פיסיים/סביבתיים שונים (ראה בעניין זה גם את רשימת הקריטריונים על פיהם נבחרו האתרים ה"מיוחדים" מתוך מכלול האתרים בירושלים, בפרק המבוא). הקריטריונים הם:

ערך ארכיאולוגי מיוחד (ערך מדעי).	ערך נופי.
ערך היסטורי.	נדירות
ערך דתי/תרבותי.	רמת ההשמרות
ערך אדריכלי/טכנולוגי.	מקבץ.
מייצג תקופה.	פגיעות (Vulnerability).

כמו כן ניתנת הערכה בנוגע לייתכנות התיירות של האתר: הן בנוגע לרמת הייתכנות (גבוהה מאוד, גבוהה, בינונית, נמוכה, נמוכה מאוד) והן בנוגע לסוג/היקף התיירות (לאומית, עירונית ושכונתית). הערכה כללית ומתן המלצות קונקרטיות לפעולות השונות הראויות והנדרשות להתבצע באתר. ציון היחס בין האתר לאתרים סמוכים: יחס תקופתי (לדוגמא: מכלול אתרים ביזאנטיים), פונקציונלי (לדוגמא: מערות קבורה), ויזואלי (אתרים הניצפים זה מזה) ועוד, לשם תכנון פיתוח מכלול אתרים וכן לשם תיירות נושאת ועוד.

ביבליוגרפיה:

ציון ביבליוגרפי מקוצר של הפרסומים השונים אודות האתר. ציון שלם של המקור ניתן למצוא ב'סקר ירושלים'. (למקורות שאינם מופיעים ב'סקר ירושלים' ניתן ציון מלא). במקרים (בודדים) של פרסומים רבים ניתנה הפניה ל'סקר ירושלים' עם הציון: "ביבליוגרפיה שם".

קיצורים נפוצים:

ח"א - חדשות ארכיאולוגיות

BAIAS - Bulletin of the Anglo-Israel Archaeological Society

BASOR - Bulletin of the American Schools of Oriental Research

ESI - Excavations and Surveys in Israel

IEJ - Israel Exploration Journal

RB - Revue Biblique

תכנית האתר:

תכנית הממצא הארכיאולוגי הבנוי, כפי שמופיע בפרסומי האתר השונים. במקרה של העדר תכנית, ניתן צילום של ממצא מיוחד באתר.

צילומים:

צילומים שונים: מבט כללי, הקשר סביבתי, טכנולוגיית בנייה ועוד.